

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет документальних комунікацій та менеджменту
Кафедра бібліотекознавства і бібліографії

**Організація та методика
бібліографічної роботи в бібліотеці**

*Методичні вказівки до написання курсових робіт
для студентів спеціальності 6.020102
«Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія»*

Рівне – 2009

ББК 78.33 + 78.5 р
УДК 01 + 025.3/6 (072)
О-64

Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці:
Метод. вказівки до написання курс. робіт для студ. спец. 6.020102
«Книгознавство, бібліотекознавство і бібліогр.» / Уклад.: І.В. Мілясевич,
Л.Ф. Трачук, Г.М. Швецова-Водка. – Рівне: РДГУ, 2009. – 41с.

Методичні вказівки складено відповідно до навчального плану і програми курсу «Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці» для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія». Наведено теми курсових робіт і вказівки до їх виконання.

Укладачі:

- Мілясевич І.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри бібліотекознавства і бібліографії РДГУ;
- Трачук Л.Ф.** – аспірант кафедри бібліотекознавства і бібліографії РДГУ;
- Швецова-Водка Г.М.** – доктор історичних наук, професор кафедри бібліотекознавства і бібліографії РДГУ

Рецензенти:

- Жук В.М.** – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри бібліотекознавства і бібліографії РДГУ;
- Ярощук В.П.** – кандидат історичних наук, директор Рівненської державної обласної бібліотеки

Методичні вказівки схвалені і рекомендовані до друку кафедрою бібліотекознавства і бібліографії РДГУ (протокол № 11 від 24 квітня 2007 р.)

Друкується за рішенням Науково-методичної ради РДГУ (протокол № 1 від 23 жовтня 2007 р.)

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БІС	бібліографічне інформування споживачів
БНЧ	бібліографічне навчання споживачів
БП	бібліографічний посібник
ДБА	довідково-бібліографічний апарат
ДБО	довідково-бібліографічне обслуговування
ДБФ	довідково-бібліографічний фонд
ЛНБ	Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника
НБУ	Національна бібліотека України
НБУВ	Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
НОП	наукова організація праці
НПБУ	Національна парламентська бібліотека України
ОМБР	організація та методика бібліографічної роботи
ОУНБ	обласна універсальна наукова бібліотека
РБО	рекомендаційно-бібліографічне обслуговування
ЦБС	централізована бібліотечна система

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці» є фундаментальною фаховою дисципліною, яка забезпечує професійну бібліографічну підготовку спеціалістів у бібліотечній галузі. Важливою складовою процесу вивчення дисципліни є написання курсової роботи, яка сприяє поглибленню та розширенню знань студентів з цього предмету, розвитку їх творчого мислення, формуванню навичок самостійної роботи при дослідженні проблем практичної бібліографічної діяльності бібліотек.

Курсові роботи з «Організації та методики бібліографічної роботи в бібліотеці» студенти стаціонарної форми навчання виконують на 3 курсі (у п'ятому семестрі), студенти заочної форми навчання (5 років навчання) – на 4 курсі (у сьомому семестрі), студенти заочного відділення, що мають середню спеціальну освіту і скорочений термін навчання (3 роки) – на 3 курсі (у п'ятому семестрі).

Методичні вказівки складаються з п'яťох частин. У першій частині викладені загальні вимоги до виконання курсової роботи. У другій частині подаються вказівки щодо джерел написання курсової роботи, зокрема вказуються шляхи пошуку літератури з дисципліни «Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці» і подаються рекомендації щодо методики вивчення та аналізу досвіду практичної бібліографічної діяльності бібліотек.

Третя частина – це загальний перелік можливих тем курсових робіт з дисципліни «Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці». Студент самостійно вибирає тему своєї майбутньої курсової роботи. Написання двома студентами однієї теми курсової роботи не допускається. Якщо студент бажає досліджувати тему, яка відсутня у даній методичці, то можна затвердити індивідуальну тему, але необхідно узгодити це питання з викладачем. Зміна теми курсової роботи в процесі її написання можлива тільки за згодою викладача. На консультації з викладачем-керівником курсової роботи студент повинен уточнити і деталізувати тему, затвердити план курсової роботи.

Основний зміст методичних рекомендацій – четверту частину – складає перелік тем курсових робіт із зазначенням основних питань і положень, які потрібно висвітлити та проаналізувати у кожній темі.

Завершуються методичні вказівки сформульованими викладачем критеріями оцінки курсової роботи, на які студент може орієнтуватись при підготовці до захисту курсової роботи.

У додатках подано зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи, сторінки для рецензії та «Змісту».

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного курсу (дисципліни). У кінцевому підсумку курсова робота оформлюється як письмовий твір в окремій папці. Її приблизний обсяг дорівнюється 25–30 сторінкам друкованого на принтері через інтервал 1,5 тексту (по 28-30 рядків на сторінці формату А4) без врахування списку використаних джерел і додатків. Робота повинна бути написана українською мовою, без орфографічних та синтаксичних помилок.

Для виконання курсової роботи студент вибирає тему з тих, що запропоновані викладачем даного курсу. Тема може бути також запропонована студентом, виходячи з його особистих зацікавлень і можливостей дослідження певної теми. **Вибір теми курсової роботи** завершується у визначений кафедрою термін, про що треба повідомити викладача і зафіксувати вибрану тему.

Зміна теми в майбутньому, зокрема перед здачею курсової роботи і без узгодження з викладачем, неможлива.

Попереднє ознайомлення з темою починається з вивчення основної навчальної літератури: підручника, навчальних посібників, методичних рекомендацій. Це допоможе визначити головні аспекти теми, послідовність їх розкриття, стан дослідженості і дискусійність даної проблеми. Але ні в якому разі не можна взагалі обмежуватися навчальною літературою, бо головне завдання курсової роботи – показати вміння виявляти і вивчати науково-дослідну літературу з теми дослідження, вміння порівнювати думки різних авторів та їх аргументи, формулювати власний погляд на проблему і захищати його вагомими доказами.

Після попереднього ознайомлення з темою можна приступати до **виявлення літератури**, яка більш глибоко висвітлює обрану тему. Перш за все, треба скласти **КАРТОТЕКУ ДЖЕРЕЛ ВИЯВЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ**. Для цього треба підготувати картки певного формату (стандартного, як для каталогів і картотек, або будь-якого іншого, наприклад: 1/4 формату А4). На кожній картці описується одне джерело виявлення літератури. Ним може бути:

каталог або картотека певної бібліотеки, бібліографічний посібник (неперіодичний чи періодичний), періодичне видання спеціального змісту тощо. Крім короткого бібліографічного опису цього джерела треба вказати, які його розділи переглядатимуться, або які рубрики допоміжних покажчиків.

Після перегляду цього джерела або його частини треба на картці з описом джерела робити відмітки про те, що переглянуто (незалежно від того, чи виявлена там потрібна література). У процесі роботи над темою кількість джерел, що переглядаються, може збільшитися, тоді картотека джерел виявлення літератури доповнюється новими картками.

Описи виявленої літератури теж треба робити на окремих картках, з яких складається **КАРТОТЕКА ВИЯВЛЕНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**. Кожний документ, який, на Вашу думку, може мати відношення до теми, описується на окремій картці. Бібліографічні описи треба робити за правилами (державним стандартом), прийнятими на момент написання курсової роботи; відразу тільки з тими скороченнями, які дозволяються правилами. При опису видання з каталогу бібліотеки треба вказати назву бібліотеки і шифр видання, для того, щоб пізніше замовити його за цими даними. Опис документа, виявлений за іншими джерелами, бажано супроводжувати коротким посиланням на джерело виявлення (іноді це потрібно для того, щоб уточнити бібліографічні дані).

Усі картки на виявлену літературу спочатку групуються за алфавітом перших слів бібліографічного опису (тобто за прізвищами авторів і назвами). Це допоможе уникнути дублювання карток у тому випадку, коли з різних джерел виявляється один і той самий документ. Кількість виявлених документів з теми повинна бути близько 20–30 назв і більше.

Формальні межі відбору документів для написання курсової роботи, як правило, не встановлюються. Тобто відбір літератури не обмежується ані типологічними, ані хронологічними, ані мовними ознаками. Лише в тих випадках, коли літератури дуже багато, можна обмежувати відбір хронологічно (наприклад, відбирати літературу за останні п'ять чи десять років). Найновіша література (публікації останніх років) обов'язково повинна використовуватися; її відсутність вважається суттєвим недоліком курсової роботи.

Змістові критерії відбору літератури для висвітлення певної теми, як правило, повинні бути ширшими, ніж назва даної теми.

Відомо, що назви публікацій, що стосуються даної теми, не завжди збігаються термінологічно з назвою теми. Тому для відбору літератури за змістом треба, перш за все, мати початкові знання з даної теми (для чого використовуються знання з курсу в цілому і початкове ознайомлення з темою, про що йшлося вище). Відбираються не тільки ті публікації, що повністю відповідають темі курсової роботи, але й ті, що мають більш широкий зміст, де дана тема є лише одним з аспектів або питань, що висвітлюються, а також публікації, присвячені окремим вузьким питанням чи фактам, що належать до даної теми.

Початкове коло документів, що мають відношення до теми курсової роботи і підлягають вивченню, можна встановити за списками літератури, запропонованими до семінарських занять і на допомогу самостійній роботі з вивчення даного курсу. Але, як правило, такі списки потребують доповнення за рахунок самостійного виявлення літератури, особливо – найновішої, що опублікована після складання того чи іншого списку.

Після того, як основна література з теми буде виявлена, а інколи паралельно з виявленням літератури, починають вивчення цієї літератури та її **КОНСПЕКТУВАННЯ**. Конспект того чи іншого документа повинен відобразити як його загальну характеристику (відомості про автора, його ім'я та по-батькові, зміст публікації в цілому, її призначення), так і, більш конкретно, вислови і думки автора публікації, що стосуються теми даного дослідження.

Конспект треба писати українською мовою, незалежно від мови видання, що конспектується. Бажано відразу виділити головні аспекти теми, що розкриваються автором публікації, але не його словами, а в переказі своїми словами. При необхідності навести думку автора дослівно треба заключити її в лапки («. .»), а на полях вказувати сторінки роботи, де надрукований цей вислів.

Конспект треба починати з бібліографічного опису документа, що конспектується. Залишати береги 30–35 мм для своїх особистих зауважень і наступної роботи над конспектом. Бажано писати конспект на окремих аркушах, на одному боці аркуша паперу.

На картці з описом того документа, що конспектується, треба зробити відмітку: коротко вказати, про які питання йдеться в цьому документі; зазначити, що вже складений конспект.

Коли конспектування виявленої літератури закінчено, треба ще раз переглянути всі конспекти. На полях конспектів треба

зазначити, про які питання йдеться в тій чи іншій частині законспектованої праці. З визначених за конспектами питань треба скласти **докладний план власної курсової роботи**: так, щоб кожне питання логічно пов'язувалося з попереднім і наступним, а в цілому всі вони складали повне уявлення про тему.

ПОСИЛАННЯ НА ТУ ЧИ ІНШУ ПУБЛІКАЦІЮ з тексту курсової роботи даються до „Списку використаних джерел”, зокрема до N праці в цьому списку. Тому „Список використаних джерел” повинен бути упорядкований до того, як пишеться основний текст курсової роботи. Як правило, вся література в цьому списку розташовується за алфавітом авторів і назв. Іноді на перше місце виносяться офіційні документи, що мають найважливіше значення для даної теми: закони України, державні стандарти. Всі інші документи розташовуються далі за алфавітом авторів і назв. При цьому окремі частини видання (глави, розділи) повинні бути розписані аналітично, з вказівкою автора глави чи розділу. Кількісна характеристика публікації дається в цілому (указуються всі сторінки твору чи загальна кількість сторінок у виданні). Приклади бібліографічних описів див. у додатку 4. Усі записи в списку послідовно нумеруються.

Посилання до тієї чи іншої публікації в основному тексті дається у вигляді N відповідного запису із „Списку використаних джерел” в квадратних дужках (що знаходяться в латинському алфавіті комп'ютера) після речення, де згадується цей твір. Якщо є потреба вказати конкретну сторінку, де знаходиться вислів, то її вказують після номеру запису через кому. Наприклад: [15, с. 10]. Якщо прізвище науковця згадується в основному тексті, то спочатку ставляться ініціали (наприклад: «О.П. Коршунов визначив основні види бібліографічного обслуговування таким чином: ...»).

ОСНОВНИЙ ТЕКСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ складається з трьох частин: вступу, основної частини і висновків. Ці частини не є рівними за обсягом і не нумеруються.

„**ВСТУП**”, хоча і йде першим, пишеться, як правило, після того, як написана основна частина курсової роботи. Його обсяг невеликий – до 3-5 сторінок. Структура «Вступу» повинна бути такою:

Обґрунтування актуальності теми курсової роботи.

Характеристика стану наукової дослідженості теми.

Визначення об'єкта і предмета даного дослідження, його мети і завдань.

Характеристика методів наукового дослідження, що використовуються.

Характеристика структури курсової роботи та її основного змісту.

Якщо деякі аспекти теми не розглядатимуться, треба пояснити чому. У характеристиці стану дослідженості теми треба назвати головних авторів, що її досліджували (з посиланнями до „Списку використаної літератури”) і охарактеризувати їх внесок, а також зробити висновок про стан дослідженості окремих аспектів теми, її дискусійність, про потребу в наступних дослідженнях.

ОСНОВНА ЧАСТИНА курсової роботи може мати таку ж назву, як і тема курсової роботи в цілому, але цю назву вказувати не треба. Краще визначити розділи (головні питання), з яких складатиметься основна частина. Розділи можуть мати підрозділи (якщо їх більше одного).

Всі назви – розділів і підрозділів – треба вказувати не тільки в „Змісті” роботи, але й в її основному тексті. А в „Змісті” роботи після назви розділу чи підрозділу вказувати сторінку, з якої починається цей розділ чи підрозділ [див. додаток 3].

„ВИСНОВКИ” – це заключна частина роботи, яка пишеться після того, як написана основна частина і „Вступ”. У „Висновках” вже не треба давати інформацію, якої не було у вступі чи в основній частині. Треба відобразити підсумки всієї роботи, які повинні відповідати предмету дослідження, заявленому у „Вступі”, його меті та завданням. Треба показати, що ці завдання виконані, і до чого вони привели. Висновки можуть торкатися як роботи в цілому (у такому вигляді вони тут подаються вперше), так і окремих її аспектів, розглянутих раніше в розділах і підрозділах основної частини (тільки не повторювати їх дослівно).

Висновки повинні охарактеризувати як позитивний досвід, виявлений в результаті дослідження, так і недоліки та проблеми, що потребують дальшого дослідження чи практичного розв’язання, а також напрямки подальшої науково-дослідницької роботи студента з даної теми, якщо така планується.

Після „Висновків” дається **„СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”**, підготовлений, як вже зазначалося, перед написанням основного тексту курсової роботи.

Далі можуть бути подані **„ДОДАТКИ”**. До них належить, як правило, ілюстративний матеріал: малюнки, таблиці, зразки.

Кожний додаток повинен мати порядковий номер, до якого можна робити посилання в основному тексті курсової роботи (наприклад: „Див. додаток 1”), а також власну назву. Додаток може розташовуватися на одній чи декількох сторінках. Якщо додаток запозичений з якоїсь опублікованої праці, треба дати посилання до джерела (можна до № в „Списку використаних джерел”).

ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ передбачає написання титульного аркуша та „Змісту”, що передують „Вступу” та наступним частинам роботи. Нумерація сторінок починається з титульного аркуша, але номер на ньому не виставляється. Сторінка, призначена для рецензії, яка розташовується після титульного аркуша, не нумерується. Далі порядковий № сторінки проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Нумерація сторінок, де розташовуються „Список використаних джерел” і додатки, продовжує нумерацію основного тексту роботи.

На титульному аркуші вверху вказують: міністерство, до якого належить університет; назву університету; назву факультету і кафедри. Далі через декілька пустих рядків по центру сторінки дається повна **назва теми** курсової роботи (без заключення її в лапки) і відомості, що належать до назви: Курсова робота з дисципліни „Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці”. Після цього праворуч пишуть: Виконавець: . . . (прізвище, ім’я та по-батькові), студент(ка) ... курсу, спеціальності 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія», ... форми навчання; дається особистий підпис. Далі праворуч пишуть: „Науковий керівник: . . . (прізвище, ім’я та по-батькові, науковий ступінь, вчене звання або посада). Внизу титульного аркуша посередині вказують місцезнаходження університету і рік виконання роботи. [Див. додаток 1].

Наступна за титульною сторінка містить стандартну форму рецензії [див. додаток 2].

Весь текст курсової роботи друкується на сторінках формату А4, з одного боку аркуша. Сторінки повинні мати береги: ліворуч – 30 мм, зверху – 20 мм, праворуч – 10 мм, внизу – 20 мм. Текст друкується на принтері через „полуторний інтервал” [28-30 рядків на сторінці, шрифт Times New Roman, розмір шрифту – 14]. Абзац дорівнюється 3-5 знакам (або 1-1,27 см). Друкарські помилки можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і

нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту. Невиправлені помилки вважаються недоліком курсової роботи, що залежить від її автора.

Заголовки структурних частин курсової роботи – «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» – друкують великими літерами симетрично до тексту. Кожну структурну частину треба починати з нової сторінки.

Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи і підрозділи. Кожний розділ починають з нової сторінки. Номер розділу ставлять арабськими цифрами після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу (великими літерами симетрично до тексту). Після заголовку розділу крапку не ставлять.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад «1.2.» (другий підрозділ першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовків не ставлять.

Відстань між заголовком і текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам (тобто двом полуторним).

Всі аркуші, з яких складається текст курсової роботи, треба з'єднати тим чи іншим способом з лівого боку і вкласти в обкладинку (папку), на якій треба продублювати титульну сторінку курсової роботи. Не треба вкладати сторінки курсової роботи кожен в окремий файл (це заважає викладачу зробити конкретні зауваження).

Курсова робота здається на кафедру лаборанту або методисту заочного відділення у визначений навчальним графіком термін. Якщо робота не здана, керівник виставляє в екзаменаційну відомість незадовільну оцінку.

На кожен курсову роботу керівник пише рецензію, де визначає позитивні риси і недоліки роботи. Одержавши рецензію, студент має можливість підготуватися до захисту: дати усно пояснення щодо деяких особливостей роботи або переробити чи доповнити її окремі частини.

Оцінка курсової роботи виставляється після її **УСНОГО ЗАХИСТУ**. Під час захисту студент повинен коротко розповісти

про стан дослідженості теми (охарактеризувати основні праці), її аспекти та окремі питання, назвати об'єкт і предмет свого дослідження, мету і завдання курсової роботи, методи дослідження. Дати характеристику структури роботи, змісту її окремих розділів і підрозділів. Пояснити свою позицію щодо оцінки окремих праць з даної теми, навести аргументи. Охарактеризувати самостійне дослідження, якщо воно було проведене. А також дати відповідь на питання та зауваження, що висловлені в рецензії.

Оцінка роботи залежить не тільки від якості її тексту, але й від захисту студента. Якщо студент не орієнтується в змісті роботи, оцінка може бути незадовільною.

Якщо після захисту студент одержує незадовільну оцінку, він може переробити дану курсову роботу відповідно до зауважень або вибрати іншу тему, з якої написати нову курсову роботу. Оцінка за курсову роботу прирівнюється до екзаменаційної оцінки і виставляється в додатку до диплому. Виконання курсової роботи показує можливості студента як фахівця, причому не тільки у запам'ятовуванні окремих положень дисципліни, що вивчається, але й у застосуванні їх щодо аналізу фахової літератури і проведення власних досліджень.

РОЗДІЛ 2

ДЖЕРЕЛА НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ОМБР

Для підготовки курсової роботи з дисципліни „Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці” студенту необхідно використати два основних види джерел потрібної інформації:

1. Літературу (книги, статті), в якій висвітлюються дані питання.
2. Досвід бібліографічної роботи бібліотек різних типів (обов'язково для тем №№ 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 20, 21, 22).

Зупинимось детальніше на характеристиці методики виявлення цих джерел.

1. Бібліографічні посібники

1.1. Основним поточним галузевим бібліографічним показником з книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства є видання Національної парламентської бібліотеки України **«Бібліотекознавство і бібліографія України»**. Показник видається два рази на рік і вміщує інформацію про найновіші наукові публікації різних видів та деякі науково-популярні видання, в яких розглядаються теоретичні, практичні та організаційні проблеми бібліотечної та бібліографічної роботи бібліотек. Матеріал згрупований у три основних розділи: «Бібліотечна справа. Бібліотекознавство», «Бібліографія та бібліографознавство», «Книгознавство».

1.2. Радимо переглянути також щорічник Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника **«Інформаційне видання з питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства та інформатики»**, який видається з 2001 р. У ньому вміщені описи матеріалів з фахових періодичних видань та наукових збірників, які надійшли до ЛНБ ім. В. Стефаника.

1.3. Основним ретроспективним науково-допоміжним показником з бібліографознавства є БП **«Бібліографознавство України»**, який видається кожні п'ять років Національною парламентською бібліотекою спільно з Харківською державною науковою бібліотекою імені В. Короленко. Цей показник з максимальною повнотою включає всю інформацію про бібліографознавчі дослідження українських вчених за п'ять років. У

ньому облікуються книги (монографії, підручники, популярні видання), статті з наукових збірників, журналів, газет, видань, що продовжуються, автореферати дисертацій, рецензії.

До покажчика не включені методичні рекомендації, підготовлені обласними науковими бібліотеками, крім методично-бібліографічних матеріалів. Матеріал згрупований за тематичними розділами, що дозволяють швидко розшукати необхідний матеріал.

У даний час вийшло три таких покажчики – за 1981-1990, 1991-1995 та 1996-2000 рік, готується покажчик за останнє п'ятиліття. Єдиним недоліком цих покажчиків є те, що вони видаються з великим запізненням. Наприклад, покажчик за 1996-2000 рік вийшов аж у 2005 році.

1.4. З 1991 р. Національна парламентська бібліотека України видає оглядові науково-допоміжні бібліографічні посібники **«Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек та вищих навчальних закладів культури України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства за ... рр.»**(за п'ятиріччя).

На відміну від попередніх посібників ці огляди не є максимально повними. Вони складаються на основі оглядів науково-дослідної роботи, які були надіслані в НПБУ протягом п'яти років. Але позитивною рисою цих видань є те, що в них не тільки подається бібліографічний опис публікацій, але й розкривається їх зміст.

Матеріал у цих посібниках згрупований у шести тематичних розділах:

1. Бібліотеки в нових соціальних умовах (матеріали, присвячені теоретично обґрунтованим концепціям і стратегіям розвитку бібліотек в умовах нових суспільних змін, а також практичним методам і технологіям реалізації цих проєктів);

2. Читач – основний об'єкт соціологічних досліджень;

3. Бібліотечні ресурси (фонди, каталоги, бібліографічні покажчики);

4. Нові інформаційні технології в бібліотеках;

5. Підготовка бібліотечних кадрів;

6. Історія бібліотечної справи і бібліотек України.

Починається кожний розділ розгорнутим оглядом досліджень вказаної тематики. У цьому огляді дається загальна характеристика дослідження теми, відзначаються провідні установи та

бібліотекознавці, які займалися її дослідженням, визначаються основні напрямки досліджень. Потім дається перелік дисертаційних досліджень з розгорнутими рефератами, в яких викладається зміст дисертації, а далі – список інших досліджень з теми (книги, статті з журналів, збірників, тези конференцій), які згадуються в огляді.

Всі перелічені вище бібліографічні посібники є у фонді кафедри бібліотекознавства і бібліографії РДГУ.

2. Фахові періодичні видання

Насамперед радимо звернутись до таких вітчизняних фахових видань:

– Науково-теоретичного і практичного журналу **«Бібліотечний вісник»**, який видається НБУВ з 1993 р. з періодичністю один раз на два місяці.

Переважну частину публікацій в журналі складають статті, в яких розкриваються основні напрямки наукової діяльності НБУВ у питаннях формування і використання інформаційних ресурсів, процеси інформатизації наукових бібліотек, створення національної бібліографії, бібліотечної освіти. Цей журнал буде особливо корисним для студентів, які досліджують теми №№ 6, 7, 14, 16, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31.

– Щомісячного журналу **«Вісник Книжкової палати»**, який видається з 1996 р. У журналі висвітлюється світовий бібліотечний досвід, проблеми автоматизації та механізації бібліографічних процесів, результати досліджень з історії книги та бібліотечної справи.

– Щоквартального журналу Національної парламентської бібліотеки України **«Бібліотечна планета»**, який видається з 1998 р. На відміну від «Бібліотечного вісника» та «Вісника Книжкової палати», які розглядають, переважно, теоретичні проблеми бібліотечної справи та бібліографії, «Бібліотечна планета» адресована, насамперед, бібліотекарям-практикам. Публікація результатів наукових досліджень тут також передбачена, але в ракурсі практичного застосування. Фактично, цей журнал адресується бібліотекарям з метою підвищення їх кваліфікації, тому тут широко популяризується передовий бібліотечний досвід та нові форми і методи бібліографічної роботи. Особливо корисним цей журнал буде для дослідників тем №№ 1, 2, 3, 4, 12, 14, 17, 20, 21, 23.

– На початку ХХІ століття почали виходити два фахових спеціалізованих періодичні видання, адресованих дитячим бібліотекам: «Шкільна бібліотека» та «Світ дитячих бібліотек». Це науково-методичні видання з практичним спрямуванням щодо специфічних питань розвитку бібліотек для дітей. Тут подається інформація про поточні події в бібліотеках для дітей всіх рівнів, результати соціологічних досліджень, висвітлюється досвід окремих бібліотек.

– Студенти, які обрали теми курсових робіт, пов'язаних з бібліографічною діяльністю юнацьких бібліотек, багато цінної інформації знайдуть у щоквартальному інформаційному віснику «Бібліосвіт», який видається Державною бібліотекою України для юнацтва з 1999 року.

– У 2003 р. почав видаватись часопис «Бібліотечний форум України». Це науково-практичне і рекламне видання, у якому вміщується дуже багато цікавих статей про досвід роботи бібліотек, впровадження наукової організації праці в їх діяльність, про інформаційні ресурси бібліотек, проблеми стандартизації їх діяльності, досвід бібліотек зарубіжних країн.

– Наймолодшим фаховим журналом України є часопис «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», заснований Державною академією керівних кадрів культури і мистецтва у 2004 р. Це науковий щоквартальний журнал, основне завдання якого – комплексне відображення споріднених проблем розвитку бібліотекознавства, документознавства, інформатики та висвітлення теоретичних засад цих наук і їхнього впливу на практику. Проте, незважаючи на науково-теоретичний характер журналу, у ньому вміщується багато матеріалу з проблем підготовки бібліотечних кадрів, формування корпоративних бібліотечно-інформаційних мереж, запровадження автоматизованих технологій в інформаційно-бібліотечну галузь, формування системи електронних бібліотек.

– Багато цікавої інформації з організації та методики бібліографічної роботи бібліотек вміщують російські журнали «Библиография», «Мир библиографии», «Библиотековедение», «Библиотека». Для тих студентів, які обрали теми, пов'язані з автоматизацією бібліографічних процесів, надзвичайно корисними будуть журнали «Научные и технические библиотеки» та «Научно-техническая информация».

3. Збірники наукових праць

Особливу увагу слід звернути на такі видання:

– **«Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»** – продовжуваний науковий збірник НБУВ, який виходить декілька разів на рік з 1998 р. За своїм змістом, науковим діапазоном, регіональним охопленням, науковим статусом авторів – це найбільш значний науковий збірник у бібліотечній галузі. Спектр бібліотекознавчих питань, відображених у збірнику, є дуже широким. Серед бібліографознавчих проблем найчастіше досліджуються сучасні бібліотечні технології, формування, вивчення і використання інформаційних бібліотечних ресурсів, розвиток бібліотечно-бібліографічного сервісу.

– **«Вісник Харківської державної академії культури»**, започаткований у 1999 р., виходить взамін щорічника «Бібліотекознавство і бібліографія» (єдиного фахового збірника, який видавався в Україні у 60-80-х роках ХХ ст.). Тематично нове видання є значно ширшим, ніж попереднє. Дуже багато уваги приділяє збірник проблемам організації бібліографічної діяльності бібліотек та новітнім інформаційним технологіям.

– **«Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника»** – щорічник, який видається ЛНБ імені В. Стефаника з 1992 р. Переважна більшість матеріалів, що друкуються у збірнику, стосуються бібліотек Західної України. Для студентів, які виконують курсову роботу з «ОМБР», особливо корисними є перші випуски збірника, у яких була рубрика «З досвіду роботи бібліотек». Але з часом збірник все більше перетворюється в історико-книгознавче видання.

4. Збірники тез наукових конференцій

Ці джерела є дуже важливими для написання курсових робіт. Насамперед, необхідно звернути увагу на збірники матеріалів і тез конференцій, тематика яких стосується специфіки роботи окремих типів бібліотек, удосконалення окремих процесів бібліотечно-бібліографічної роботи, трансформації ролі бібліотек в інформаційному суспільстві та комп'ютеризації бібліотек. Наведемо назви окремих конференцій, щоб студентам легше було розшукати збірники матеріалів і тез конференцій за каталогами:

- «Вузівські бібліотеки на порозі XXI століття: впровадження нових технологій» (К., 1998);
- «Публічні бібліотеки: сучасність і майбутнє» (К., 1997);
- «Роль шкільної бібліотеки в системі національної освіти України» (К., 1997);
- «Наукові сільськогосподарські бібліотеки у XXI столітті» (К., 2000);
- «Актуальні питання розвитку бібліотечної справи» (К., 2000);
- «Бібліотеки та інформаційні ресурси у сучасному світі науки, культури, освіти і бізнесу» (щорічні міжнародні конференції у м. Судак з 1996 р.);
- «Трансформація ролі бібліотек в інформаційному суспільстві» (Хмельницький, 2003);
- «Соціокультурні комунікації в інформаційному суспільстві» (Х., 2003);
- «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики» (К., 2004);
- «Роль бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору України» (К.: НБУВ, 2006).

5. З метою пошуку літератури з теми курсової роботи студенти можуть також використати **списки літератури до методичних рекомендацій** з курсу:

Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці: навч.-метод. матеріали / Уклад. І.В. Мілясевич. – Рівне, 2002. – 60 с.

6. Необхідну інформацію для висвітлення окремих тем студенти можуть знайти, використовуючи **глобальні електронні ресурси**, зокрема такі:

- <http://www.nbuv.gov.ua> – сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського;
- <http://search.epnet.com> – бази даних EBSCO (найбільша всесвітня академічна мультидисциплінарна база даних);
- <http://www.rubricon.com> – база даних енциклопедичного ресурсу Інтернету «Рубрикон»;
- <http://www.lib.ru> – повнотекстова база даних художньої літератури;
- <http://www.library.ru> – інформаційно-довідковий портал, на якому, зокрема, розміщена корпоративна віртуальна довідка

бібліотек Росії, України, Казахстану та теоретичні статті, присвячені питанням створення віртуальних довідок.

7. Дуже важливим джерелом написання курсової роботи, особливо з тем №№ 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 17, 20, 21, 22 є самостійне *вивчення досвіду бібліографічної роботи бібліотек України*, його аналіз та вироблення рекомендацій щодо удосконалення бібліографічної роботи конкретної бібліотеки. Цей досвід можна вивчати за планами роботи, звітами бібліотеки, журналами обліку її роботи, а також при безпосередньому ознайомленні (спостереженні) з методикою та організацією різних процесів бібліографічної роботи в бібліотеці.

Проте зазначимо, що курсова робота не повинна повністю складатися з механічного, описового викладу досвіду бібліографічної роботи конкретної бібліотеки (що часто спостерігається в курсових роботах студентів заочної форми навчання). Викладений в курсовій роботі матеріал повинен тільки ілюструватись прикладами практичної роботи бібліотек України, а не цілком складатись з них. Досвід їх бібліографічної роботи необхідно піддавати критичному аналізу з позицій тих знань в галузі організації та методики бібліографічної роботи бібліотек, які студенти одержали в процесі аудиторних занять та самостійної роботи з вивчення літератури. Курсова робота повинна завершуватись рекомендаціями студента щодо покращення різних аспектів бібліографічної діяльності конкретної бібліотеки.

РОЗДІЛ 3

ТЕМИ КУРСОВИХ РОБІТ З ОМБР

1. Організація бібліографічної роботи обласної універсальної наукової бібліотеки (на прикладі бібліотеки).
2. Організація бібліографічної роботи ЦБС (на прикладі ЦБС області).
3. Зміст та організація бібліографічної роботи спеціальних бібліотек (на матеріалі бібліотеки).
4. Організація та використання ДБА (на прикладі ... бібліотеки).
5. Система каталогів та картотек обласної універсальної наукової бібліотеки (на прикладі бібліотеки).
6. Електронна форма ДБА бібліотеки (на прикладі бібліотеки).
7. Електронний каталог як частина ДБА бібліотеки (на прикладі бібліотеки).
8. Довідково-бібліографічний фонд як частина ДБА бібліотеки (на матеріалі бібліотеки).
9. Диференційоване бібліографічне інформування споживачів (на матеріалі ... бібліотеки).
10. Організація, зміст та облік ДБО в бібліотеці (на матеріалі ... бібліотеки).
11. Сучасні комп'ютерні технології в ДБО читачів.
12. Бібліографічне навчання читачів в бібліотеці (на прикладі бібліотеки).
13. Координація бібліографічної роботи бібліотек в місті (районі).
14. Ресурси Інтернет в бібліографічному обслуговуванні користувачів бібліотеки.

15. Підготовка бібліографічних кадрів в Україні: історія, сучасний стан, проблеми.
16. Електронні інформаційно-бібліографічні ресурси Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.
17. Наукова організація бібліографічної праці.
18. Бібліографічна діяльність Національної бібліотеки України для дітей.
19. Бібліографічна діяльність Державної бібліотеки України для юнацтва.
20. Бібліографічне обслуговування дітей.
21. Бібліографічне обслуговування юнацтва.
22. Бібліографічна діяльність бібліотеки на допомогу навчальному процесу.
23. Комп'ютерні бібліографічні ресурси: їх використання в бібліотеці.
24. Віртуальний ДБА: поняття, організація та використання в бібліотеці.
25. Використання комп'ютерних технологій при бібліографуванні.
26. Регіональний інформаційний портал як засіб пошуку інформації.
27. Web-сайт бібліотеки як засіб надання бібліографічної інформації користувачам.
28. Електронна картотека статей як частина ДБА бібліотеки.
29. Повнотекстові бази даних як засіб пошуку інформації.
30. Особливості бібліографічного обслуговування в умовах автоматизації.
31. Роль комп'ютерних технологій в реалізації інформаційної функції бібліотеки.
32. Інформаційні потреби читачів та методи їх вивчення.

РОЗДІЛ 4

ПЕРЕЛІК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ ІЗ ЗАЗНАЧЕННЯМ ОСНОВНИХ ПИТАНЬ ТА ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Організація бібліографічної роботи обласної універсальної наукової бібліотеки (на прикладі бібліотеки)

Основні завдання та напрямки бібліографічної роботи обласних універсальних наукових бібліотек.

Функції обласної наукової бібліотеки як організаційного центру бібліографічної роботи в області (координація бібліографічної роботи бібліотек області, підготовка зведених планів окремих бібліографічних робіт тощо).

Організація бібліографічної роботи в обласних універсальних наукових бібліотеках. Регламентуюча документація з бібліографічної роботи. Бібліографічний відділ – центр бібліографічної роботи, його функції. Структура відділу, організація роботи всередині відділу. Організаційні та управлінські функції бібліографічного відділу.

Бібліографічна робота інших відділів обласної бібліотеки. Регламентуюча документація, яка визначає їх функції.

Весь викладений матеріал необхідно ілюструвати прикладами роботи конкретної обласної бібліотеки, зібраними студентом при вивченні досвіду роботи цієї бібліотеки. В крайньому разі, матеріал ілюструється прикладами роботи декількох бібліотек України, викладеними у літературі.

Тема 2. Організація бібліографічної роботи ЦБС (на прикладі ЦБС ... області)

Функції ЦБС з бібліографічної роботи. Організація бібліографічної роботи ЦБС. Основна регламентуюча документація. Функції бібліографа. Функції працівників інших відділів центральної районної бібліотеки щодо бібліографічної роботи. Бібліографічна робота бібліотеки-філіалу.

Вищевказаний матеріал необхідно викласти на прикладі практичної роботи однієї ЦБС якої-небудь області.

Проблеми бібліографічної роботи ЦБС та шляхи їх усунення (за теоретичними джерелами).

Тема 3. Зміст та організація бібліографічної роботи спеціальних бібліотек

Основні завдання бібліографічної роботи спеціальних бібліотек.

Специфіка організації бібліографічної роботи у різних спеціальних бібліотеках – наукових галузевих, вузівських, науково-технічних тощо.

Зміст та організація бібліографічної роботи однієї або декількох спеціальних бібліотек. Матеріал можна викласти на прикладі діяльності групи бібліотек (наприклад, зміст та організація бібліографічної роботи вузівських бібліотек України або зміст та організація бібліографічної роботи сільськогосподарських бібліотек України), або на прикладі діяльності однієї спеціальної бібліотеки.

Тема 4. Організація та використання ДБА (на прикладі бібліотеки)

ДБА як основа бібліографічної роботи бібліотеки. Функції ДБА. Його структура. Вимоги до організації ДБА.

Характеристика окремих частин ДБА даної бібліотеки (значення для бібліографічної роботи, повнота, місцезнаходження). Зауваження та пропозиції студента щодо удосконалення ДБА цієї бібліотеки (його відповідність основним вимогам, викладеним у спеціальній літературі).

Шляхи використання ДБА в різних процесах бібліотечно-бібліографічної роботи.

Тема 5. Система каталогів та картотек обласної універсальної наукової бібліотеки (на прикладі бібліотеки)

Система каталогів і картотек як частина ДБА. Її функції та значення для бібліографічної роботи обласних універсальних наукових бібліотек.

Детальний аналіз каталогів і картотек конкретної обласної універсальної бібліотеки. Склад карткових каталогів і картотек. Його відповідність встановленим вимогам. Аналіз систематичної картотеки статей. Доцільність створення наявних тематичних картотек. Повнота видового складу спеціальних картотек.

Електронні каталоги і картотеки, їх призначення. Проблеми та перспективи створення.

Тема 6. Електронна форма ДБА бібліотеки (на прикладі бібліотеки)

Створення та використання електронного ДБА – новий напрям розвитку бібліографічної діяльності бібліотек. Особливості формування електронного каталогу та електронних картотек бібліотеки, їх пошукові можливості. Електронні довідкові видання та бази законодавчих і директивних матеріалів. Шляхи отримання електронної фактографічної та бібліографічної інформації. Глобальні інформаційні ресурси як частина ДБА бібліотеки. Основні передплачувані бази даних на оптичних дисках.

Тема 7. Електронний каталог як частина ДБА бібліотеки (на прикладі бібліотеки)

Електронний каталог як один з найважливіших бібліотечних ресурсів. Переваги електронних каталогів над традиційними.

Ідеї та перспективи створення корпоративного електронного ресурсу – бібліографічної бази даних «Електронний каталог». Суть проєктів та перші кроки їх реалізації. Регіональна корпоративна бібліотечна система «Рівненщина». Проєкт «Історична Волинь».

Тема 8. Довідково-бібліографічний фонд як частина ДБА бібліотеки (на матеріалі ... бібліотеки)

Основне призначення та структура ДБФ. Його значення для бібліографічної роботи бібліотеки.

Аналіз складу ДБФ конкретної бібліотеки.

Збірники керівних та директивних матеріалів як складова ДБФ. Обсяг фонду наукової літератури оглядового характеру, інтенсивність її використання в ДБО.

Довідкові видання, їх використання в бібліографічній роботі. Наявність універсальних та спеціальних енциклопедій. Довідники як частина ДБФ. Їх різноманітність та призначення. Словники у складі ДБФ.

Фонд бібліографічних покажчиків. Його обсяг, наповненість. Характеристика ядра фонду БП та його доповнюючих частин.

Інші видання у складі ДБФ: карти, атласи, путівники тощо.

Аналіз ефективності ДБФ даної бібліотеки та доцільності наповнення його частин.

Тема 9. Диференційоване бібліографічне інформування споживачів (на матеріалі ... бібліотеки)

Суть диференційованого бібліографічного інформування споживачів. Основні види диференційованого БІС.

Групове бібліографічне інформування споживачів. Його форми. Характеристика найбільш вживаних форм. Основні категорії читачів, охоплених груповим бібліографічним інформуванням. Їх інформаційні потреби. Особливості групового бібліографічного інформування в бібліотеках різних типів.

Індивідуальне бібліографічне інформування. Його форми. Вивчення ефективності індивідуального бібліографічного інформування.

Аналіз диференційованого інформування читачів в одній з бібліотек України.

Тема 10. Організація, зміст та облік ДБО в бібліотеці (на матеріалі ... бібліотеки)

Довідково-бібліографічне обслуговування як важливий напрямок роботи будь-якої бібліотеки. Суть ДБО та його значення. Види довідок та методика їх виконання.

Організація ДБО в бібліотеці. Розподіл обов'язків між відділами щодо ДБО. Кооперація та координація діяльності бібліотек області з виконання складних довідок. Специфіка обліку ДБО.

Використання електронних ресурсів в ДБО бібліотеки.

Аналіз ДБО однієї конкретної бібліотеки, або висвітлення досвіду роботи з ДБО групи бібліотек.

Тема 11. Сучасні комп'ютерні технології в ДБО читачів

Суть комп'ютеризації ДБО. Розвиток навігаторської функції в ДБО. Веб-сайт як засіб локального і глобального ДБО. Використання електронних інформаційних ресурсів в ДБО (електронний каталог, БД на оптичних дисках, БД Інтернету, локальні БД). Онлайнове ДБО: особливості розвитку.

Асинхронне і синхронне ДБО в Інтернеті. «Віртуальна довідка». Електронна пошта. Обслуговування в chat-режимі.

Характеристика комп'ютерного ДБО ... бібліотеки.

Тема 12. *Бібліографічне навчання читачів в бібліотеці (на прикладі бібліотеки)*

Суть та значення бібліографічного навчання читачів в бібліотеці. Поняття «бібліотечно-бібліографічні знання», їх структура. Важливість передачі цих знань читачу.

Усні, друковані, наочні та комплексні форми БНЧ, їх характеристика. Особливість організації БНЧ в бібліотеках різних типів.

Вивчення досвіду роботи однієї бібліотеки з БНЧ.

Тема 13. *Координація та кооперування бібліографічної роботи бібліотек ... області (району, міста)*

Координація та кооперування бібліографічної роботи як одна з основних вимог до організації бібліографічної роботи. Основні рівні координації та кооперування діяльності бібліотек в області.

Координація та кооперування бібліографічної роботи в межах обласної наукової бібліотеки та її відділів: зміст, форми, напрямки, регламентуючі документи.

Основні напрямки координації та кооперування бібліографічної роботи бібліотек міста чи області. Координація краєзнавчої роботи бібліотек області. Основні переваги координації та кооперування бібліографічної роботи бібліотек.

Аналіз координації та кооперування бібліографічної роботи бібліотек якої-небудь області чи району.

Тема 14. *Ресурси Інтернет в бібліографічному обслуговуванні користувачів бібліотеки*

Мережа Інтернет – важлива складова інформаційних ресурсів сучасної бібліотеки. Можливості використання Інтернету в обслуговуванні читачів бібліотеки. Роль Інтернет-центрів при бібліотеках у вирішенні завдань доступу користувачів до віддалених зовнішніх інформаційних ресурсів.

Електронні та віртуальні бібліотеки як частини Інтернет-ресурсів. Визначення «віртуальна бібліотека», її функції. Поняття «електронна бібліотека», її структура, основні функції. Програми створення Світової електронної бібліотеки, Європейської електронної бібліотеки та Національної системи електронних бібліотек в Україні і Росії.

Використання Інтернет-ресурсів в бібліографічному обслуговуванні читачів. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування, його суть та переваги. Використання електронної пошти, в тому числі на основі WEB-форм запитів. Консультування в режимі «chat».

Досвід роботи бібліотек України по використанню Інтернет-ресурсів в бібліографічному обслуговуванні читачів (на прикладі однієї чи декількох бібліотек України).

Тема 15. Підготовка бібліографічних кадрів в Україні: історія, сучасний стан, проблеми

Історична довідка про підготовку бібліографічних кадрів в Україні. Бібліографічні курси при Українському науково-дослідному інституті книгознавства, основні напрямки бібліографічної підготовки. Бібліографічний факультет у Харківському бібліотечному інституті. Середня спеціальна бібліографічна освіта у довоєнний період.

Створення інститутів культури в Україні у післявоєнний радянський період: Харківський, Київський, Рівненський. Аналіз навчальних планів з підготовки бібліографів. Спеціалізація за типами бібліотек та галузева спеціалізація, їх переваги та недоліки.

Пошук напрямків підготовки бібліографів в кінці ХХ – на початку ХХІ століття. Аналіз публікацій з цієї проблеми. Пошук оптимального змісту навчання. Ухил до комп'ютерної підготовки. Інтеграція з інформаційною підготовкою.

Сучасний стан підготовки бібліографічних кадрів: вузи, зміст навчання, перспективи, проблеми.

Тема 16. Електронні інформаційно-бібліографічні ресурси Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського НАН України

Структура системи електронних інформаційно-бібліографічних ресурсів НБУВ. Електронний каталог, спеціалізовані каталоги та картотеки НБУВ, їх пошукові можливості. Особливості створення загальнодержавної реферативної БД. Характеристика фонду електронних документів. Тематичні та видові повнотекстові колекції електронних документів.

Зміст веб-сайту НБУВ, можливості його використання віддаленими користувачами.

Тема 17. Наукова організація бібліографічної праці

Суть та значення наукової організації бібліографічної праці.

Основні форми НОП в бібліотеках. Удосконалення форм координації та кооперації бібліографічної праці як один з найважливіших напрямків НОП.

Критерії підбору бібліографічних кадрів. Професіограма бібліографа, її зв'язок з НОП.

Створення належних санітарно-гігієнічних умов бібліографічної праці як необхідна умова НОП.

Вивчення досвіду впровадження НОП в одній із бібліотек.

Тема 18. Бібліографічна діяльність Національної бібліотеки України для дітей

Національна бібліотека України для дітей – всеукраїнський центр дитячих бібліотек. Організація бібліографічної роботи в бібліотеці. Функції бібліографічного відділу. Функції інших відділів щодо бібліографічної роботи. Керівні та регламентуючі документи щодо бібліографічної діяльності Державної бібліотеки України для дітей.

Основні напрямки бібліографічної роботи Національної бібліотеки України для дітей. Робота з підготовки та видання бібліографічних покажчиків. Їх характеристика. Бібліографічне обслуговування в бібліотеці: ДБО, бібліографічне інформування, РБО. Характеристика ДБА бібліотеки. Організація БНЧ в бібліотеці. Впровадження комп'ютерних технологій в бібліографічну діяльність бібліотеки. Наукова та методична діяльність бібліотеки.

Зміст веб-сайту Національної бібліотеки України для дітей, можливості його використання віддаленими користувачами.

Тема 19. Бібліографічна діяльність Державної бібліотеки України для юнацтва

Розкривається аналогічно темі № 18.

Тема 20. *Бібліографічне обслуговування дітей*

Організація бібліографічного обслуговування дітей в Україні. Державна бібліотека України для дітей – всеукраїнський центр дитячих бібліотек. Характеристика її бібліографічної роботи, в тому числі бібліографічного обслуговування дітей.

Обласні бібліотеки для дітей як центри бібліографічної роботи в області. Організація бібліографічної роботи в цих бібліотеках та їх функції.

Бібліографічна робота дитячих відділів публічних бібліотек, ЦБС та шкільних бібліотек.

Основні категорії читачів дитячих бібліотек, які охоплюються бібліографічним обслуговуванням. Специфіка бібліографічного обслуговування дітей. Види, форми та методи бібліографічного обслуговування в дитячих бібліотеках.

Аналіз бібліографічного обслуговування в одній з дитячих бібліотек України.

Тема 21. *Бібліографічне обслуговування юнацтва*

Тема розкривається аналогічно темі № 20.

Тема 22. *Бібліографічна діяльність бібліотеки на допомогу навчальному процесу*

Специфіка підготовки бібліографічної інформації в бібліотеках вищих навчальних закладів. Організація бібліографічної роботи, функції бібліографічного відділу (бібліографа) та інших відділів бібліотеки щодо підготовки та розповсюдження бібліографічної інформації.

Бібліографічні посібники на допомогу навчальному процесу. Особливості ДБО та бібліографічного інформування користувачів вузівської бібліотеки. Форми масового, групового та індивідуального інформування, що застосовуються в бібліотеках вищих навчальних закладів. Використання автоматизованих технологій в бібліографічному обслуговуванні користувачів. БНЧ у вузівській бібліотеці.

Тема 23. Комп'ютерні бібліографічні ресурси: їх використання в бібліотеці

Поняття про комп'ютерні бібліографічні ресурси. Класифікація комп'ютерних бібліографічних ресурсів. Локальні і глобальні комп'ютерні бібліографічні ресурси, їх характеристика.

Електронний каталог – один з головних бібліографічних ресурсів бібліотеки. Пошукові можливості провідних бібліографічних баз даних EBSCO. Проект OCLC. Створення та використання комп'ютерних бібліографічних ресурсів в ... бібліотеці.

Тема 24. Віртуальний ДБА: поняття, організація та використання в бібліотеці

Трактування поняття «віртуальний ДБА». Інтернет-енциклопедії, словники, довідники. Бібліографічні посібники в Інтернеті. Використання електронних каталогів, розміщених на сайтах бібліотек, в обслуговуванні користувачів.

Тема 25. Використання комп'ютерних технологій при бібліографуванні

Суть процесу бібліографування. Використання комп'ютерів при створенні бібліографічної інформації. Створення бібліографічного опису в спеціальному програмному середовищі, характеристика основних бібліотечних програм. Комп'ютеризація процесів реферування, індексування, предметизації. Комп'ютеризація створення бібліографічних посібників.

Тема 26. Регіональний інформаційний портал як засіб пошуку інформації

Теоретико-методологічні основи формування ресурсів регіональних інформаційних порталів. Поняття «регіональний інформаційний портал», його завдання та значення. Інформаційні ресурси регіональних інформаційних порталів.

Методика пошуку інформації на регіональних інформаційних порталах. Репертуар послуг, що надаються читачу через регіональний портал. Основні функції та критерії створення інформаційно-пошукових систем в інформаційних порталах. Технологічні принципи та пошукові засоби ІПС.

Перспективи розвитку регіональних інформаційних порталів.
Досвід роботи бібліотек України щодо створення
регіональних інформаційних порталів.

Тема 27. *Web-сайт бібліотеки як засіб надання бібліографічної інформації користувачам*

Концептуальні засади організації web-сайтів бібліотек. Суть web-сайтів бібліотек. Основні вимоги до віртуальних представництв бібліотек. Ключові показники якості web-серверів.

Бібліографічні ресурси web-сайтів бібліотек: електронні каталоги та картотеки, бібліографічні бази даних. Їх характеристики, вимоги до них, критерії якості. Класифікація баз даних та основні етапи їх формування.

Технологія пошуку бібліографічної інформації на web-сайтах бібліотек.

Характеристика web-сайту однієї з бібліотек.

Тема 28. *Електронна картотека статей як частина ДБА бібліотеки*

Електронний каталог та електронна картотека статей: спільне та відмінне. Особливості формування електронної картотеки статей. Програмне забезпечення автоматизації створення електронної картотеки статей. Пошукові можливості електронної картотеки статей. Електронна картотека статей як частина ДБА ... бібліотеки.

Тема 29. *Повнотекстові бази даних як засіб пошуку інформації*

Суть поняття «база даних». Класифікація баз даних. Характеристика повнотекстових баз даних. Основні типи повнотекстових баз даних. Нормативно-правові бази даних «Ліга-Закон», «Консультант», «Законодавство». Повнотекстові галузеві бази даних EBSCO. База даних «Рубрикон» – доступ до повних текстів найважливіших енциклопедичних видань та словників з усіх галузей знань в Інтернеті. Пошукові можливості повнотекстових баз даних художньої літератури.

Програма створення повнотекстових баз даних «ІРБІС 64/ Повнотекстові бази даних». Повнотекстові бази даних у фондах НБУ імені В.І. Вернадського.

Тема 30. Особливості бібліографічного обслуговування в умовах автоматизації

Довідково-бібліографічне обслуговування локальних користувачів з використанням електронних інформаційних ресурсів бібліотеки. Електронні каталоги та бази даних Інтернету як джерело пошуку бібліографічної інформації. Асинхронне і синхронне ДБО в Інтернеті: віртуальна довідка, електронна пошта, обслуговування в chat-режимі. Автоматизація бібліографічного інформування користувачів. Переваги автоматизованого бібліографічного обслуговування над традиційним. Характеристика автоматизованого бібліографічного обслуговування ... бібліотеки.

Тема 31. Роль комп'ютерних технологій в реалізації інформаційної функції бібліотеки

Комп'ютеризація бібліотечної діяльності як необхідна умова функціонування сучасної бібліотеки. Вимоги до застосування комп'ютерної техніки, програмного та лінгвістичного забезпечення. Основні пакети прикладних програм для автоматизації бібліотечних процесів, їх характеристика, переваги та недоліки. Обслуговування користувачів з використанням інформаційних ресурсів Інтернету. Характеристика автоматизованої бібліотечної системи ... бібліотеки.

Тема 32. Інформаційні потреби читачів та методи їх вивчення

Визначення поняття «інформаційна потреба». Історія вивчення інформаційних потреб у різні історичні періоди. Споживачі інформації, проблеми їх класифікації.

Методи вивчення інформаційних потреб. Класифікація методів вивчення ІІ як проблема бібліотекознавства та бібліографознавства. Характеристика документальних, соціологічних та аналітичних методів вивчення ІІ.

Аналіз діяльності конкретної бібліотеки з вивчення ІІ читачів.

РОЗДІЛ 5

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

У курсовій роботі повинні проявитися такі якості студента:

1. Вміння орієнтуватись в існуючій літературі з питань організації та методики бібліографічної роботи бібліотек України, здійснювати самостійний пошук і наукову обробку цієї літератури;

2. Достатній ступінь оволодіння теоретичним матеріалом з курсу «Організація та методика бібліографічної роботи»;

3. Вміння самостійно аналізувати та оцінювати існуючі в практиці бібліографічної роботи бібліотек явища;

4. Вміння послідовно, чітко викладати свої думки, робити самостійні висновки, подавати бібліотекам методичні рекомендації щодо покращення їх роботи.

Наявність цих характеристик необхідна не тільки для забезпечення належної якості курсової роботи, але й для визначення професійної зрілості студента, що також значною мірою впливає на оцінку курсової роботи.

Нижче наводяться характеристики курсових робіт, які заслуговують таких оцінок:

«Відмінно»

1. Всебічно висвітлюється тема курсової роботи. Детально розкриваються всі її аспекти;

2. Використовується широке коло джерел, присвячених даній темі;

3. Матеріал опрацьовується студентом творчо, самостійно. Він може обґрунтувати свої судження, зробити самостійні висновки, розробити рекомендації бібліотекам щодо покращення їх роботи;

4. Матеріал викладений логічно, послідовно, стилістично грамотно;

5. Оформлення курсової роботи відповідає встановленим вимогам.

«Добре»

1. Тема курсової роботи розкрита, але не всі її аспекти висвітлені достатньо глибоко;
2. Використане широке коло джерел, присвячених даній темі;
3. Курсова робота містить самостійні висновки і судження студента;
4. Матеріал викладений логічно, послідовно, стилістично грамотно;
5. Оформлення курсової роботи відповідає встановленим вимогам.

«Задовільно»

1. Матеріал, викладений в курсовій роботі, повністю відповідає її темі, але не всі проблеми розкриті;
2. Виявлена недостатня кількість джерел з теми курсової роботи;
3. Курсова робота являє собою компіляцію (механічне об'єднання уривків) виявлених джерел або механічний опис досвіду роботи якої-небудь бібліотеки без залучення теоретичної літератури і належного аналізу її з боку студента;
4. Матеріал викладений недостатньо послідовно. Є погрішності у мовному оформленні роботи.

«Незадовільно»

1. Розкриті тільки деякі аспекти теми, загалом тема не висвітлена;
2. Не знайдена основна література, присвячена темі;
3. Текст курсової роботи «запозичений» з різних джерел без вказівки їх авторів;
4. Курсова робота являє собою компіляцію прочитаних джерел і нагадує звичайний реферат;
5. Немає чіткої структури (відсутній план, вступ, висновки чи інші деталі);
6. Робота не оформлена належним чином.

Захист курсової роботи проводиться згідно з загальноприйнятими вимогами.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет документальних комунікацій та менеджменту
Кафедра бібліотекознавства і бібліографії

Особливості бібліографічного обслуговування в умовах автоматизації

Курсова робота з дисципліни
«Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці»

Виконавець:
Марчук Оксана Вікторівна,
студентка 3-го курсу спеціальності 6.020102
«Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія»,
заочної форми навчання (3 роки навчання)

(підпис)

Науковий керівник:
Мілясевич Ірина Володимирівна,
канд. пед. наук, доцент

Допущено до захисту
« » _____ 2008 р.

(підпис)

Рівне – 2008

Додаток 2

Зразок оформлення сторінки для рецензії

Форма №У-8.05
Затв. наказом Мінвузу УРСР
від 3 серпня 1084 р. № 253

Рівненський державний гуманітарний університет

РЕЦЕНЗІЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

Студента

_____ (прізвище, ім'я, по-батькові)
який навчається в групі _____ на _____ курсі
_____ факультету
Курсова робота № _____ з Організації та методики бібліографічної
роботи в бібліотеці
Тема _____

Реєстраційний № _____ Дата отримання „_____” _____ 200__ р.
Рецензент

_____ (вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові)

Зміст рецензії

Допущений до захисту „_____” _____ 200__ р. _____
(підпис рецензента)

Курсовий проект захищено „_____” _____ 200__ р. з оцінкою _____

Комісія:

1. _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)
2. _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)
3. _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

Додаток 3
Зразок оформлення «Змісту» курсової роботи

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЗАВДАННЯ ТА ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕЦІ	7
РОЗДІЛ 2. ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ	11
2.1. Довідково-бібліографічне обслуговування відвідувачів бібліотеки	13
2.2. Довідково-бібліографічне обслуговування віддалених користувачів	16
РОЗДІЛ 3. БІБЛІОГРАФІЧНЕ ІНФОРМУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ	21
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	32

Додаток 4

Зразки бібліографічних описів для «Списку використаних джерел»

Тип документа, що описується	Приклад бібліографічного опису
1	2
Закон	Про інформацію: закон України, 2 жовт. 1992 р. // Голос України. – 1992. – 13 листоп. – С. 3-5; Те саме // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 48. – С. 1447-1462.
Стандарт (окреме видання)	ГОСТ 7.0–99. Информационно-библиотечная деятельность, библиография. Термины и определения. – Взамен ГОСТ 7.0–84; Введ. 01.07.2000. – Минск: Межгос. совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1999. – 23 с. – (Межгос. стандарт. Система стандартов по информ., библ. и изд. делу).
Стандарт, опублікований у збірнику	ГОСТ 7.1–2003. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления: межгос. стандарт. – Взамен ГОСТ 7.1–84; Введ. 01.07.2004 // Стандарты по издательскому делу / сост.: А.А. Джиго, С.Ю. Калинин. – 3-е изд. – М.: Экономистъ, 2004. – С. 13-90.
Книга, що описується під назвою	Справочник библиографа / науч. ред.: А.Н. Ванеев, В.А. Минкина. – СПб.: Профессия, 2002. – 527 с. – (Сер. «Библиотека»).
Книга з одним автором	Моргенштерн И.Г. Общее библиографоведение: учеб. пособие по специальности 052700 Библ.-информ. деятельность / И.Г. Моргенштерн; Челябинск. гос. акад. культуры и искусств. – СПб.: Профессия, 2005. – 208 с. – (Сер. «Библиотека»).
Книга з двома авторами	Брежнева В.В. Информационное обслуживание: продукты и услуги, предоставляемые библиотеками и службами информации предприятий: учеб.-практ. пособие / В.В. Брежнева, В.А. Минкина; С.-петерб. гос. ун-т культуры и искусств. – СПб.: Профессия, 2004. – 303 с. – (Сер. «Библиотека»).
Книга з 5 авторами або більше	Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики /

	авт. кол.: Г.М. Швецова-Водка (кер.), Г.В. Сілкова, Л.О. Черепуха та ін.; наук. ред. і авт. вступ. ст. Г.М. Швецова-Водка. – К.: Кн. палата України, 1999. – 115 с.
Стаття з наукового продовжуваного збірника з трьома авторами	Світайло В. Створення електронного каталогу ЦНСГБ УААН: проблеми і шляхи їх вирішення // В. Світайло, Н. Андрющенко, Ж. Левченко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. – К., 2003. – Вип. 11. – С. 630-638.
Стаття з продовжуваного видання з двома авторами	Аладжальян С. Реалізація програми впровадження нових інформаційних технологій у Луганській обласній бібліотеці для юнацтва / С. Аладжальян, О. Ільїн // Бібліосвіт : інформ. вісн. / Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2003. – Вип. 8. – С. 32-38.
Стаття з журналу з двома авторами	Бакан С. Політематична база даних статей з періодичних видань Національної парламентської бібліотеки України / С. Бакан, Є. Одинець // Бібл. планета. – 2004. – № 2. – С. 12-14.
Тези доповіді з 4 авторами	Контент-аналіз у дослідженні інформаційних потоків / Н.В. Танатар, А.Г. Федорчук, В.Г. Шишкіна, Т.І. Третяк // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21-23 трав. 2007 р. / Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К., 2007. – С. 163-166.
Стаття одного автора з неперіодичного збірника	Моргенштерн И.Г. СБА и СБО: состояние и перспективы развития // Российское библиографоведение: итоги и перспективы: сб. науч. ст. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2006. – С. 454-478.
Розділ або частина з неперіодичного моновидання	Диомидова Г.Н. Организация и методика библиографической работы библиотек (общие вопросы и специфика) // Диомидова Г.Н. Библиографоведение: учеб. для сред. профессион. учеб. заведений / Г.Н. Диомидова. – СПб.: Профессия, 2002. – Ч. III. – С. 173-267.
Електронний онлайн-документ	Степанов В.К. Библиографические ресурсы Интернет [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.libs.ru/doc/textbook/
Веб-сайт	Верховна Рада України [Електронний ресурс] офіц. веб-сайт. – Режим доступу: http://portal.rada.gov.ua

Стаття з газети	Александрова О. Жюри підвело ризику: про підсумки 1-го конкурсу на крашу наук.-дослід. роботу обл. універс. наук. б-к України: [Робота РОУНБ «Читацькі потреби та стан їх задоволення в ОУНБ» отримала почесний диплом II ступеня] / О. Александрова, З. Савіна // Культура і життя. – 1995. – 22 листоп.
Неопублікований документ	Звіт про роботу бібліотеки Львівського бібліотечного технікуму за 2003-2004 н.р. – Л., 2005. – 6 с. – Принтерний друк.

З М І С Т

Перелік умовних скорочень	3	
Пояснювальна записка	4	
РОЗДІЛ 1		
Загальні методичні вказівки до виконання курсової роботи	6	
РОЗДІЛ 2		
Джерела написання курсвої роботи з ОМБР	14	
РОЗДІЛ 3		
Теми курсових робіт з ОМБР	21	
РОЗДІЛ 4		
Перелік тем курсових робіт із зазначенням основних питань і положень	23	
РОЗДІЛ 5		
Критерії оцінки курсової роботи	34	
ДОДАТКИ		36
Додаток 1		
<i>Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи</i>	36	
Додаток 2		
<i>Зразок оформлення сторінки для рецензії</i>	37	
Додаток 3		
<i>Зразок оформлення «Змісту» курсової роботи</i>	38	
Додаток 4		
<i>Зразки бібліографічних описів для «Списку використаних джерел»</i>	39	

Навчальне видання

Організація та методика бібліографічної роботи в бібліотеці:

*Методичні вказівки до написання курсових робіт
для студентів спеціальності 6.020102
«Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія»*

Укладачі:

І.В. Міляевич

Л.Ф. Трачук

Г.М. Швецова-Водка

Відповідальний за випуск:

В.М. Жук

Комп'ютерний макет та верстка:

Л.М. Федорук

Підписано до друку 02.02.2009 р.

Папір офсет. Формат 60/84 1/16.

Ум. др. арк.1,6.

Тираж 100. Зам. № 220/2.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12